

УДК 811.112.2:81.37

Наталія Романова
(Херсон)**ОБ'ЄКТИВАЦІЯ МОВЛЕННЯ У
СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ ЧОЛОВІЧІЙ ПРОЗІ**

У статті проаналізовано лексичну семантику сучасного німецького мовлення чоловіків. Виокремлено три форми мовлення: усну, писемну та аудіовізуальну. Домінує усна форма мовлення. Лексеми усної форми мовлення кваліфіковано за ознакою частоти вживання: типові, нетипові й перехідні. Виявлено, що більшою мірою чоловік прагне висловити свої думки, погляди, почуття.

Ключові слова: мовлення, чоловіче мовлення, форма мовлення, норма, культурне мовлення.

Факт існування гендерної прози пояснюється соціальним очікуванням і передбачає соціалізацію мовної особистості, диференціацію чоловічого й жіночого інтелекту, вододіл між мовленнєвою поведінкою чоловіка й жінки [3, с. 41–47; 14, с. 44–76]. Доведено, зокрема, що в чоловічому (англійському) мовленні раціональне начало домінує над емоційним. При цьому вербалізується лише одна емоція – гнів. Чоловіки прагнуть до точності номінацій, термінологізації, "професійності", експресивності (стилістично знижених засобів), грубого мовлення, агресивності [13]. Звідси постає низка питань: Чи збігається чоловіча німецька мовленнєва культура з англійською, і якщо так / ні, то в чому полягає її зміст? Які позамовні чинники зумовлюють виникнення девіації у спілкуванні? Як впливає комунікативна ситуація на вибір і добір мовних засобів? тощо.

Метою нашої розвідки, через її обсяг, є висвітлення лексичних одиниць, що позначають мовлення у сучасній німецькій чоловічій прозі. Чоловічу прозу розуміємо як результат мисленнєво-мовленнєвої художньої діяльності чоловіка-письменника в невіршованій формі.

Матеріалом дослідження слугують дев'ять із дев'ятнадцяти оповідань антології "Beste deutsche Erzähler 2002": "Sankt Martin" von Norbert Niemann (далі – NN), "Der Biograph" von Daniel Kehlmann (DK), "Ziska von der Zwergbirke" von Ulrich Holbein (UH), "Tapfer sein auf einem Bein" von Bruno Richard (BR), "Sieben Säcke" von Adolf Endler (AE), "Erleuchtung durch Fußball" von Ralf Rothmann (RR), "Zufällige Begegnung" von Peter Zeindler (PZ), "Die Ferien des Monsieur Rinkiego" von Moritz Rinke (MR), "Alexander Valley" von Gregor Hens (GH). Незначна кількісна перевага в бік жіночої мови пояснюється, з одного боку, статтю укладача – Верена Аофферман, із другого, – тематикою – емоційна сфера, а саме: форма прояву емоції страху – жаху як процесуальності (*das Erschrecken*) та емоції подиву як процесу (*staunen*) [10]. Сюди додаються і зростання культурної свідомості та гендерної толерантності в суспільстві, яка "передбачає уникання стереотипів", подолання андроцентризму [9, с. 103].

Лексика, що позначає мовлення у будь-якій літературній мові, потребує глибокого осмислення, а її тенденції – інтерпретації. Метафорично: мовлення є візитною карткою загальноосвітнього розвитку людини та її духовного світу.

Зупинимося коротко на визначенні мовлення вітчизняною і німецькою науковою літературою.

Укладачі трьохтомного "Нового тлумачного словника української мови" (2003) пов'язують мовлення зі спілкуванням "людей між собою за допомогою мови"; мовною діяльністю та повідомленням по радіо; радіомовленням. Щоправда, в технічній сфері поняття "мовлення" є рідкісним явищем [7, II, с. 210].

За "Коротким термінологічним словником" (2004), мовлення є, по-перше, одним "із модусів існування людської мови (поряд із Мовою і Комунікацією)"; по-друге, індивідуальним актом "говоріння або письма, який має усну, писемну або друковану форму вияву"; по-третє, постійно повторюваним процесом "спілкування однією мовою" [2, с. 331].

Німецький тлумачний словник видавництва WAHRIG (2012) подає визначення феномена більш розлого, кодифікуючи його загальноновживані й термінологічні значення: "**Rede** <f; -, -n> **1** *das, was gesprochen wird od. wurde, das, was jmd. sagt od. gesagt hat, Äußerungen, (sinnvoll zusammenhängende) Worte*"; "**2** *Ansprache, Vortrag*"; "**3** <Sprachw.> *aktualisierte Sprache (im Unterschied zum potenziellen, nur im Bewusstsein der Sprecher existenten Sprachsystem)*"; "**4** *Rechenschaft*"; "**5** *Gerücht, Gerede*"; "**6** *Redeweise, sprachl. Gestaltung (von Gedanken, Empfindungen)*" [15, S. 759]. Синонімічним до іменника *Rede* є субстантиват *Sprechen*, утворений від інфінітива *sprechen* – "äußern, sagen" [15, S. 887].

На думку колективу авторів "Kleines Wörterbuch sprachwissenschaftlicher Termini" (1975), термін "Rede" релевантний синкретичному поняттю "мова; мовлення". Розмежування цього поняття ґрунтується на функціональній основі: мова поділяється на два різновиди: непряму (*indirekte, abhängige, oblique, oratio obliqua*) і пряму (*wörtliche, direkte*), мовлення осмислюється як форма опосередкованого викладу спілкування; відтворення висловлювання інших. Мовлення завжди залежить від дієслова ("*abhängige Rede*") [12, S. 216]. Синонімічний мовленню термін "Sprechen" ототожнюється із французьким словом *parole* [12, S. 251], що трактується у річищі сосюрівської дихотомії: реалізація мови в суб'єктивному мовленні; конкретний мовленнєвий акт; предтеча мови та її інструмент і водночас продукт [12, S. 191].

Таким чином, мовлення у вітчизняній науковій традиції зводиться до п'ятьох ознак: позначення спілкування, функції, функціонування, способу екзистенції та частотності, в німецькомовному визначенні – до дванадцяти ознак: позначення процесу спілкування або його результату, терміна, форми викладення думки та її оформлення, стилю, функціонування, граматики, мовленнєвої особистості, ситуації, генези та структури. Варіативність та деталізацію дефініції можна пояснити прагненням учених найбільш повно охопити складну природу мовлення, хронологічними рамками виникнення і формування лінгвістичної термінології, створенням терміносистем, національною стандартизацією термінів, мовними картинами світу та ментальністю.

Для цілей нашого дослідження доцільно модифікувати наведені ознаки мовлення, зокрема, об'єднати процес і результат спілкування, форми викладення і оформлення думки, функціонування і стиль. Синтез зумовлений відкритим характером і полісемічністю мовних одиниць та ідіостилями.

Спостереження над емпіричним матеріалом дає змогу стверджувати той факт, що мовлення реалізується формально в трьох формах: усній, писемній та аудіовізуальній. Усна форма є більш природною, ніж писемна та аудіовізуальна, оскільки зберігає вихідний смисл, інтонацію, жести, міміку та емоції мовця, які виражають його ставлення до висловлювання і передають його почуття. Емоційні реакції в усному мовленні варіативні, проте зводяться до чотирьох основних емоцій: гніву, радості, суму і страху [4, с. 15–17]. Диференціація емоцій ґрунтується на трьох чинниках: нервово-м'язовому, нейрофізіологічному станах і мотиваційних характеристиках, які не експлікуються із писемної форми [6, с. 59–60].

Усна форма мовлення поділяється на такі різновиди:

1) наполегливе вимагання (2): *einreden* (2) (NN, S. 16; BR, S. 113);

2) ведення бесіди (22): *sich unterhalten* (2), *Kontakt halten, reden* (2), *ansprechen, sprechen* (12) (NN, S. 21–22, 28–29, 36; BR, S. 114–115, 126–127, 129; PZ, S. 192; GH, S. 255), *sagen* (4) (BR, S. 118; RR, S. 164; GH, S. 254);

3) уплутування когось у розмову (1): *Von früh bis spät war sie unterwegs zum Supermarkt, jeden, den sie kannte und der ihr nicht weiträumig auswich, verwickelte sie in ihre Unterhaltungen, die eine Mischung aus Verhör und Selbstgespräch darstellten* (NN, S. 22);

4) додавання чогось до сказаного кимось (3): *ergänzen, hinzufügen* (2) (NN, S. 22–23; PZ, S. 196);

5) тропи (4): а) метафора (3) *Sie war eine Art wandelnde Dorfzeitung, behielt jede einmal entlockte Information im Kopf, und es gab kein Geruch, das nicht von ihr aufgegriffen und noch gröber verfälscht weiterverbreitet worden wäre* (NN, S. 22); "Leeenaaaaa!" **blökte** hinter mir irgendein milieugeschädigter Gabriel; Der erste Satz, den ich durchs Haus **quäken** hörte: "Ich geh heut nur in die Schule, wenn ich hierbleiben darf!!!" (UH, S. 86, 88) і б) метонімія (1) *Aus Annelieses Mund hatte Berger auch vom Versetzungsgesuch des Pfarrers erfahren* (NN, S. 22);

6) повідомлення про що-небудь, кого-небудь (3): *mitteilen, berichten* (2) (NN, S. 23);

7) заперечення (3): *Erwiderung, ablehnen* (2) (NN, S. 23, 30; GH, S. 251);

8) переривання співрозмовника (2): *Annelieses Kinn hatte gezittert, er war sich auf einmal ganz sicher, während hinter ihm weiter das charakteristische Kichern zu hören war, das ihren Redenschwall in kürzeren Intervallen als sonst unterbrach* (NN, S. 24), *durcheinanderredende Stimmen* (DK, S. 49);

9) манера мовлення (35): *begeistert reden, lächelnd sagen* (NN, S. 28, 39), *kühl / vorsichtig / unbestimmt / enttäuscht / leise / heiser sagen, leise reden, lauter sprechen* (DK, S. 49, 52, 54–55, 57–58, 60), *giften, Ungestört meutern, kippeln, nerven, wacker melden, schwer beleidigt / mit nie gehörter Stimme schreien* (2), *verkneifen* (2), *aufschnappen, hauchen, flüstern* (3), *murmeln* (3) (UH, S. 86, 88–89, 91, 97–98, 100–101, 103; RR, S. 163; PZ, S. 187, 191; GH, S. 249), *mit Wasser in den Augen / lachend sagen* (BR, S. 111–112), *brüllen, ganz normal sprechen* (RR, S. 163, 169), *ehrlich sagen* (MR, S. 228), *rufen* (2) (GH, S. 253);

10) вибачення (1): *sich entschuldigen* (NN, S. 29);

11) обіцянка (2): *versprechen* (2) (NN, S. 29; BR, S. 115);

12) вимова (3): *Der stehe seit Wochen hier herum und werde nicht vermisst, hörte er eine weibliche Stimme in sächsischen Dialekt sagen* (NN, S. 30), *hervorbringen* (UH, S. 87), *Vor dem grauen langgestreckten Haus, auf dem mit weißen Buchstaben Arzt – Apotheke geschrieben stand, warteten viele Leute in einer düsteren Reihe, die unartikulierte, gedämpfte Laute freigab* (PZ, S. 186) (тут і далі підкреслено графічні засоби авторів, релевантні курсиву. – Н. Р.);

13) запитання (37): *fragen* (32) (NN, S. 31; DK, S. 51, 53–54; RR, S. 161, 164; PZ, S. 188–191, 194–196; MR, S. 224; GH, S. 250–253), *eine Frage sein* (2) (DK, S. 51; RR, S. 163), *nachfragen, zurückfragen* (PZ, S. 194), *sagen* (GH, S. 252);

14) спів (1): *vom Gesang* (NN, S. 33);

15) привернення уваги (4): *zurufen* (2) (NN, S. 34; GH, S. 247), *ausrufen* (BR, S. 119–120), *sagen* (MR, S. 224);

16) висловлення думки, поглядів, почуттів (45): *sagen* (38) (NN, S. 40; DK, S. 55, 57–60; UH, S. 95, 102; BR, S. 112, 114, 118, 120, 124–126, 128–129; RR, S. 162, 166–168; PZ, S. 191, 193, 196; MR, S. 222; GH, S. 248, 252, 254), *sprechen* (2), *murmeln* (DK, S. 53, 57; BR, S. 121), *ausreden, eine Trauerrede halten, wörtlich sagen* (UH, S. 99–100, 104), *flüstern* (RR, S. 174);

17) запрошення (1): *rufen* (NN, S. 41);

18) модальність (3): а) негативний сенс (2) *Er wollte sprechen, brachte jedoch kein Wort heraus* (NN, S. 41); *Und plötzlich konnte ich ihr nicht mehr sagen, dass die Druckstraßen in Neukölln keinen Pfifferling wert sind, dass Neukölln abgewickelt wird, spätestens in zwei Jahren, und mit den Maschinen alle Arbeiter* (RR, S. 166), б) позитивний сенс (1) *Er sollte anrufen, wenn er Zeit zum Arbeiten habe* (GH, S. 254);

19) знайомство (4): *sagen* (4) *Ich sagte meinen Namen, sie lachte und schloss die Tür* (DK, S. 49–50, 56);

20) відповідь (26): *sagen* (20), *antworten* (3) (DK, S. 51–54, 57; PZ, S. 188–190, 194–195; MR, S. 224; GH, S. 252), *revoltieren, abhetzt rausrufen, loskeifen* (UH, S. 98–99);

21) повторення (11): *wiederholen* (2) (DK, S. 51, 60), *mehrmals fragen* (UH, S. 95), *immer sagen* (BR, S. 114), *zum zweitenmal* (2) / *wieder sagen* (PZ, S. 188, 190, 192), *noch einmal rufen, Immer wieder sagen, noch einmal lesen, noch einmal erzählen* (GH, S. 248–249, 251, 255);

22) розповідь про що-небудь, кого-небудь (14): *erzählen* (9), *beschreiben* (2) (DK, S. 57–59; UH, S. 94–95; BR, S. 111; MR, S. 222; GH, S. 249, 255), *sprechen* (3) (MR, S. 222; GH, S. 251–252);

- 23) пояснення (7): *erklären* (4) (DK, S. 59; UH, S. 97; BR, S. 111; GH, S. 251), *erläutern* (2) (UH, S. 99; GH, S. 252), *aufklären* (AE, S. 147);
- 24) пропозиція (1): *vorschlagen* (DK, S. 60);
- 25) наказ (1): *befehlen* (UH, S. 87);
- 26) похвала (1): *loben* (UH, S. 87);
- 27) скарга (3): *klagen* (2), *loszetern* (UH, S. 88; RR, S. 160);
- 28) омана (1): *lügen* (UH, S. 90);
- 29) благання (2): *beschören* (UH, S. 90), *flehen* (GH, S. 252);
- 30) прохання (4): *aufbieten, anbieten* (UH, S. 100), *bitten* (2) (BR, S. 127; RR, S. 165);
- 31) прощання (1): *sich verabschieden* (UH, S. 102);
- 32) телефонування (5): *anrufen* (2) (UH, S. 103; GH, S. 254), *zurückrufen, sich melden, Telefongespräche führen* (GH, S. 254–255);
- 33) лайка (3): *Wir trainierten die Flüche* (BR, S. 114);
- 34) обговорення (6): *Wir hatten alles genau besprochen* (BR, S. 115; RR, S. 166);
- 35) припущення (1): **Vielleicht hat Rita recht: Ich bin zu angespannt, müsste gelassener werden, "meine Mitte finden", wie sie das neuerdings nennt** (RR, S. 162);
- 36) найменування (2): *Vielleicht hat Rita recht: Ich bin zu angespannt, müsste gelassener werden, "meine Mitte finden", wie sie das neuerdings nennt* (RR, S. 162, 167);
- 37) невизначеність (2): *Nebenan, im Haus der Sommers, wurde Musik gemacht; [...], bis Frau Sommer etwas von oben rief* (RR, S. 167); *Spuckt ihn an, schreit etwas auf Russisch* (GH, S. 250);
- 38) спонування (1) **Sagt, dass das Manuskript praktisch fertig sei** (GH, S. 255).

Аналіз показує, що в сучасній німецькій чоловічій прозі усна форма мовлення є розмаїтою: від уплутування у розмову до висловлення думки, поглядів, почуттів. Виокремлюються типові, нетипові та перехідні мовні одиниці. До типових відносимо слова, що вживаються письменником частіше ніж 2 рази: випадки 2), 4), 5), 6), 7), 9), 12), 13), 15), 16), 18), 19), 20), 21), 22), 23), 27), 30), 32), 33) і 34) – всього 21 позиція, нетиповими є слова з індексом "1", тобто випадки 3), 10), 14), 17), 24), 26), 28), 31), 35), 38) – всього 10 позицій і перехідними (маргінальними) вважаємо слова з індексом "2": випадки 1), 8), 11), 24), 29), 36) і 37) – всього 7 позицій.

Серед типових різновидів можна виділити, в свою чергу, максимально типові – 45–32 випадків (16 висловлення думки, поглядів, почуттів, 13 запитання, 9 манера мовлення), середньотипові – 26–22 випадків (20 відповідь, 2 ведення бесіди), низькі – 14–6 випадків (22 розповідь про що-небудь, кого-небудь, 21 повторення, 23 пояснення, 34 обговорення) та мінімальні – 5–3 (32 телефонування, 5 тропи, 15 привернення уваги, 19 знайомство, 30 прохання, 4 додавання чогось сказаного кимось, 6 повідомлення, 7 заперечення, 12 вимова, 18 модальність, 27 скарга, 33 лайка). Отож чоловік прагне насамперед висловити свої думки, погляди, почуття. При цьому він намагається застосовувати активні методи мовлення: ставить запитання та змінює манеру спілкування. "Золотою серединою" чоловічого мовлення є відповіді на питання та ведення бесіди. Менш активно чоловік проявляє себе як оповідач, учитель, просвітителі і дискусант.

Для транспортування і оптимізації інформації щодо власних потреб і інтересів він іноді користується телефонним зв'язком. Його мовлення має почасти тропеїчне забарвлення: об'єктом негативної метафоризації і метонімізації є жінка, точніше її мовленнєва поведінка. Чоловік іронізує щодо поширення сільськими мешканками різних новин і чуток із уст в уста, їх голосу, що ототожнюється зі звуками, властивими коровам, козам і жабам. Водночас власний гучний голос він вважає, очевидно, приємним, оскільки користується ним для привертання до себе уваги.

Знайомиться чоловік, як правило, першим, просить про послуги й допомогу, може доповнити сказане, звітує про справи в професійній сфері або заперечує думку партнера. Його цікавить як етнічна регіональна, так і аномована вимова. Він ставиться до реалій

навколишнього світу більшою мірою негативно, вбачає активатор скарг у соціальному рівні життя, практикує лексеми зі значенням лайки.

Писемна форма мовлення завжди пов'язана з певним типом соціальної культури і є результатом практичної діяльності людини. Події зображуються дистанційно, контакт між артикуляційними, акустичними й візуальними каналами зв'язку співрозмовників і зворотний зв'язок між ними відсутній. Щоправда, з цієї ж причини писемний текст може бути в розпорядженні будь-якого читача і зберігатися тривалий час. Написане може спонукати до роздумів, зумовити розвиток умінь аналізувати й синтезувати отриману інформацію [4, с. 14]. Встановлено, що в писемному й усному стилях однієї і тієї ж мови використовуються різні мовні засоби. Наприклад, у писемних англійських текстах трапляється більше номінацій, дієприкметників, якісних прикметників, ніж в усних текстах [11, р. 33–53].

Писемну форму мовлення нами зафіксовано у вигляді вираження думки, читання, прикраси та реєстрових позначок. Думка реалізується у двох іпостасях: реальній і потенційній. До реального втілення думки належать:

1) список покупок (2) *Dann klopfte er sich das Wasser von Mantel und Hut, fingerte den Einkaufszettel aus dem Korb, den Elfriede dort wie immer deponiert hatte, und passierte die Sperre* (NN, S. 26);

2) книги (2) *Er war händerringend auf und ab gegangen, hatte mit der einen Hand Bücher aus dem Regal genommen und wieder zurückgestellt, mit der anderen das Kleingeld in seiner Hosentasche klimpern lassen* (DK, S. 53; GH, S. 250);

3) репортаж *Beim Dessert, einer zu süßen Schokoladencreme, erzählte ich von einer Reportage, die ich über den so spektakulär verstorbenen Künstler Wernicke geschrieben hatte* (DK, S. 59);

4) звіт про спостереження / виконану роботу (2) *Nachts schrieb ich an meinem Beobachtungsbericht über ein schwieriges Kind, anhand der in "Psychologie" erarbeiteten Kriterien* (UH, S. 92; GH, S. 250);

5) щоденник (2) *Im Tagebuch hingegen notierte ich: "Gestern haben wir ihren Stummelkötter in 'Bellwurm' umgetauft und Pinsky in 'Archaikum'."* (UH, S. 93);

6) листи *Zwei Briefe, lustig beklebt mit Kinderlitzchen und Schmetterlingen, verpufften reaktionslos, wurden garantiert abgefangen* (UH, S. 103);

7) рукописи *Die sieben alten Säcke riechen nach Sand und Kartoffeln, dieses Säcke-Septett, das Bobbi Bergermann (1930–1998) der Nachwelt hinterließ; aber was sie, die den Eindruck praller, beinahe schweinischer Gesundheit machen, bis zum Platzen füllt, sind Manuskripte, vornehmlich Aphorismen (im Stil Martin Kessels), kleinere und halblange Aufsätze, Gedichte und Fragmente, Fragmente, Fragmente* (AE, S. 142);

8) твори *Ob er sich nachträglich einstellt, zum Ruhm der noch immer reizvollen Witwe und des von ihr angeheuerten und angespitzten eventuellen Herausgebers der Werke ihres "Bobbi"?* (AE, S. 142);

9) *vipui Ich erinnere mich zum Beispiel an ein Gedicht, das Bergermann über eine Notiz geschrieben, die er aus einem der Säcke gefischt hatte und die auf ein Bündel Notizen zu einem Gedicht hinweisen wollte [...]* (AE, S. 143);

10) електронні адреси *George Bastl, die russische Nachwuchsspielerin und ich haben auf der Premierenfeier E-Mail-Adressen ausgetauscht, das Hochwasser ist mittlerweile zurückgegangen, und Joanna Bogacka ist Schauspielerin de4s Jahres in Polen geworden* (MR, S. 229);

11) наукові статті *Habe ein paar wissenschaftliche Aufsätze geschrieben, ein paar therapeutische Moden mitgemacht und sonst nur zugehört* (GH, S. 249);

12) пояснення *Das steht in unserem Kommentar* (GH, S. 253),

до потенційного –

1) дисертації *Neue Dissertationen würden geschrieben* (DK, S. 53);

2) журнальні статті *die Illustrierten würden über ihn geschrieben* (DK, S. 53);

3) книги (2) *Ich hätte endlich Zeit, etwas Großes zu schreiben, ein dickes Buch* (DK, S. 56);

4) заголовки книг *Titel in dunkler Schrift* (DK, S. 56);

5) монографія *Dass er das Nijinski-Buch ohne mich nicht schreiben könne* (GH, S. 249).

Переважає реальне вираження думки. При цьому простежуються дві тенденції: тенденція наближення до типовості та тенденція реалізації ідіотипів. Критерієм розмежування типовості й нетиповості слугує частота вживання мовних одиниць: індекс "2" маніфестує наближення до типовості, зокрема, список покупок, книги, звіт про виконану роботу, щоденник, індекс "1" тлумачимо як показник ідіотипу: репортаж, листи, рукописи, твори, вірші, електронні адреси, наукові статті, пояснення. У цьому контексті писемна форма чоловічого мовлення є варіативною і відносно креативною.

Писемна форма чоловічого мовлення у вигляді читання апелює до таких різновидів:

1) газета (2) *Berger schlug die Lokalzeitung auf* (NN, S. 32; RR, S. 164);

2) список *Er machte halt, räusperte sich mehrmals und fing schließlich an, von seinem Zettel abzulesen, allerdings mit so unendlich dünner Stimme, dass Berger keinen Laut davon vernahm* (NN, S. 35);

3) вивіска *An deren Tür stand: "Betreten verboten! Vorsicht, Treptminen!"* (UH, S. 87);

4) табличка *Hypnotisiert stierte ich auf sein restlos trostloses Namenschildchen ... hoffentlich sah ich nicht einweisungsverdächtig aus* (UH, S. 104);

5) записка (2) *Ich stellte die verklebte Staffelei mit einem Zettel "Zu verschenken" in den Hausflur. Schon am nächsten Morgen war sie weg. Der Zettel lag auf dem Boden* (BR; S. 118);

6) книга *Und Rita hielt mir ein Buch unter die Nase, Heilpflanzen heute* (RR, S. 160);

7) функціональне призначення будівлі *Vor dem grauen langgestreckten Haus, auf dem mit weißen Buchstaben Arzt – Apotheke geschrieben stand, warteten viele Leute in einer düsteren Reihe, die unartikulierte, gedämpfte Laute freigab* (PZ, S. 186);

8) листи як об'єкт перекладу *Wir arbeiten ein, zwei Stunden an den Übersetzungen. Greibers Briefe an Bleuer* (GH, S. 248).

Із наведених прикладів видно, що прерогатива належить газетам і запискам. Очевидним є факт, що поточні події суспільно-політичного, економічного, культурного та особистісного життя не залишають чоловіка байдужим.

Писемне мовлення як прикраса виділяється лише на одязі *Auf Ziskas T-Shirt stand: "Ich brauch von 0 bis Peng maximal 0,3 sec!!!"* (UH, S. 88), у той час як реєстрові позначки трапляються на мішках із рукописами *In welchem Zustand, in welcher Verfassung auch immer, die Notizen sind da, [...], nicht wissen werden, wo: im Sack A oder F, ganz unter drin oder irgendwo in der glühenden Mitte?* (AE, S. 144) та на побутовій техніці *"Mikrowelle!" stand da* (RR, S. 170). Упадає у вічі інтенсивність експресивності чоловічого мовлення, що втілюється знаками пунктуації: знаком оклику та знаком питання. Накопичення знаків оклику свідчить про граничний стан афекту, поодинокі знаки – про емоційний стан та емоційне переживання, знак риторичного питання конституює у наведеному прикладі емоційний заряд цікавості. Емоція інтересу належить до позитивних базових емоцій, мотивує діяльність людини та керує останньою [6, с. 105, 122].

Наведена класифікація є умовною, оскільки вододіл між письмом як вираженням думки та письмом як читанням або як прикрасою чи реєстровими позначками ґрунтується на лінгвістичному або стилістичному контекстах. Якщо ж враховувати підтекст – "внутрішній, прихований зміст" художнього тексту [7, II, с. 668] – то список покупок, книги, репортаж, звіт про виконання певної роботи, щоденник, листи, рукописи, твори, вірші, наукові статті, пояснення можна кваліфікувати як об'єкти для читання і, навпаки, газету, список покупок, вивіску, іменну табличку, записку, книгу, листи, прикраси на одязі, реєстрові позначки – як матеріальне втілення думки.

Аудіовізуальна форма мовлення розглядається нами як результат телевізійних передач *Im TV – bzw. in Kaschmer – gab's 18 Tote und 320 Verletzte, Ziska schrie schwer beleidigt: "Bloooß!!!? Mehr nicht's?"* (UH, S. 89) та професійних записів *Du bringst der Pfarrerin die CD mit, und sie legt das Ding seufzend in den Player* (BR, S. 113). Основними категоріями

аудіовізуальної форми чоловічого мовлення є відношення техніка – людина, які кваліфікуються як когнітивно-практичні: техніка не лише допомагає здійснити віртуальне мовлення, але й регулює, формує, змінює почасти реальне, відповідно. Ці відношення є вторинними, похідними від прототипу: людина¹ – техніка – людина². Прототип релевантний культурним, соціальним, економічним та технічним нормам, кожна з яких, безумовно, впливає на якість чоловічого мовлення. Крім того, аудіовізуальне мовлення передбачає взаємодію рівноцінних (інтелектуально) комунікантів: людини² (адресант) – людини³ (адресат).

Для того, щоб "чуже слово" ввійшло в свідомість як "своє", необхідно, щоб у цій свідомості було "місце" для "іншого", панувала відкритість до нього, готовність почути "іншу думку", відчувати "інші емоції і почуття" та зануритись в "іншу культуру мовлення" [8, с. 361–362].

Емоційний зміст аудіовізуального мовлення забезпечують музика й звукові ефекти [5, с. 14–15]. Проте передбачити емоційну реакцію глядача нелегко: найбільш цікава передача може викликати тривогу і страх, роздратування і навіть нервовий зрив, посилити соціальну сегрегацію (від лат. *segregatio* – "відокремлення") або спровокувати диференціацію серед людей, які поділяють суспільство на "своїх" і "чужих" [1, с. 3]. Отож, "зразки, еталони, норми" аудіовізуальної форми мовлення є маніпуляторами і водночас активаторами емоційної поведінки адресата.

Роблячи загальний висновок, варто наголосити, що в трактуванні проблеми гендерного спілкування важливими є як біологічне, так і культурне начала: культурні норми впливають на наші стосунки й мовленнєву поведінку разом із біологічними чинниками. І в цьому відношенні можна вести мову про єдність соціального та індивідуального, психологічного й психічного в мовленнєвій особистості.

Перспективи дослідження чоловічого мовлення убачаємо у вивченні особливостей функціонування цієї категорії із зіставних або перекладацьких позицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адамьянц Т. З. Телекоммуникация в социальном проектировании информационной среды : автореф. дис. на соискание уч. степени доктора соц. наук : спец. 22.00.08 "Соц. управления" [Электронная версия] / Тамара Завеновна Адамьянц. – М., 1998. – 34 с. – Режим доступа : <http://humanities.edu.ru/db/msg/63338>.
2. Бацевич Ф. С. Короткий термінологічний словник / Ф. С. Бацевич // Основи комунікативної лінгвістики. – К. : Видавничий центр "Академія", 2004. – С. 318–342.
3. Бессонова О. Л. Способи вираження оцінки й оцінні стратегії в мовленнєвій поведінці чоловіків і жінок / О. Л. Бессонова // Нова філологія : журнал / гол. ред. А. М. Науменко. – Запоріжжя : ЗДУ, 2002. – № 3 (14). – С. 41–48.
4. Бровченко Т. А. Соотносимость информационных единиц просодии устного и письменного текста / Бровченко Т. А., Волошин В. Г., Петлюченко Н. В. // Записки з романо-германської філології : зб. наук. праць. – Одеса : Фенікс, 2008. – Вип. 22. – С. 13–25. – (Ювілейний присвячений 70-річчю професора Валентина Григоровича Таранця).
5. Брылева В. А. Развитие межкультурной компетенции студентов-лингвистов средствами виртуальной образовательной среды специального факультета : дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.02 "Теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки)" / Брылева Вилена Александровна. – Волгоград, 2007. – 188 с.
6. Изард К. Э. Психология эмоций / К. Э. Изард ; пер. с англ. В. Мисник, А. Татлыбаева. – С.-Пб. : Питер, 2008. – 464 с.
7. Новий тлумачний словник української мови у трьох томах / [уклад. В. Яременко, О. Сліпущко]. – К. : Аконт, 2003. – Т. 2 : К–П. – 928 с.
8. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: У двох книгах / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Либідь, 2004. – Кн. 1 : Соціальна психологія особистості і спілкування. – 576 с.
9. Цегельська М. В. Мовні аспекти толерантності (до постановки питання) / М. В. Цегельська // Проблеми зіставної семантики : зб. наук. статей. – К. : Видавничий центр КНЛУ, 2007. – Вип. 8. – С. 101–105.

10. Auffermann V. Beste deutsche Erzähler 2002 / Verena Auffermann. – Stuttgart ; München : Deutsche Verlags-Anstalt, 2002. – 288 S.
11. Chafe W. L. Integration and involvement in speaking, writing and oral literature / W. L. Chafe // Spoken and written language. – Norwood : Ablex, 1982. – P. 35–53.
12. Kleines Wörterbuch sprachwissenschaftlicher Termini / [Hrsg. Rudi Conrad]. – Leipzig : VEB Bibliogr. In-t, 1975. – 306 S.
13. Levant R. Masculinity Reconstructed / R. Levant. – N. Y. : Dutton, 1995. – 416 p.
14. Stanly J. Gender-marking in American English: Usage and reference / J. Stanly // Sexism and Language. – Urbana ; Illinois : National Council of Teachers of English, 1977. – P. 44–76.
15. WAHRIG. Wörterbuch der deutschen Sprache / [von Renate Wahrig-Burfeind]. – München : Deutscher Taschenbuch Verl., 2012. – 1152 S.

Natalia Romanova

OBJECTIFICATION OF SPEECH IN MODERN GERMAN MEN'S PROSE

The article is analyzed lexical semantics of Modern German men's speech. It is distinguished three forms of speech: oral, written, and audiovisual. The oral form of speech predominates. Lexemes of oral form of speech are classified by sign of frequency use: typical, untypical, and transitional. It is revealed, that the man more extent aspires to speak his thoughts, voice, and senses.

Key words: Speeches, men's speech, form of speech, norm, cultural speech.

Наталья Романова

ОБЪЕКТИВАЦИИ РЕЧИ В СОВРЕМЕННОЙ НЕМЕЦКОЙ МУЖСКОЙ ПРОЗЕ

В статье проанализировано лексическую семантику современной немецкой речи мужчин. Выделено три формы речи: устную, письменную и аудиовизуальную. Доминирует устная форма речи. Лексемы устной формы речи квалифицированы по признаку частоты употребления: типичные, нетипичные и переходные. Выявлено, что большей частью мужчина стремится высказать свои мысли, взгляды, чувства.

Ключевые слова: речь, мужская речь, форма речи, норма, культурная речь.

УДК 811.161.2'373.43

Тетяна Окунович
(Херсон)

ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКІ НЕОЛОГІЗМИ В ПОЕЗІЇ МІЛІ ЛУЧАК

У статті проаналізовано критерії розмежування неологізмів від інших типів інновацій, зокрема okazіоналізмів, розглянуто співвідношення понять "оказіоналізм" та "неологізм"; здійснено аналіз індивідуально-авторських неологізмів у поезії Мілі Лучак; схарактеризовано їх семантику та словотвірні особливості.

Ключові слова: неологізм, okazіоналізм, індивідуально-авторський неологізм, мовна норма, спосіб словотворення.

Виникнення нових слів у мові – процес перманентний. Його перебіг у різні періоди розвитку літературної мови відбувається неоднаково інтенсивно. Кінець ХХ – початок ХХІ ст. позначився змінами в політичному, економічному та культурному житті суспільства, що викликало появу нових реалій і понять, які потребували номінації. У зв'язку з цим виникла необхідність вивчення шляхів оновлення лексичного складу мови, уточнення, класифікація лексичних новотворів.